

зробите все можливе для сприяння досягнення соціальної справедливості. Ми живимо в час коли панує низький темп економічного росту, високий рівень безробіття та всезростаюча соціальна нерівність. Більшість населення не розуміє чому невелика кількість багатих людей ухиляється від сплати податків. Масові демонстрації підштовхують політиків і партії до радикальних способів вирішення проблеми, так ЄС пропонує ввести практику автоматичного обміну інформацією. В свою чергу Федеральна Рада вирішила прийняти останні рекомендації «Цільової групи по фінансовим заходам в сфері відмивання доходів». Федеральна Рада наказала створити спеціальну міжвідомчу робочу групу, яка має представити до кінця цього року конкретні заходи щодо участі Конфедерації у боротьбі з відмиванням брудних грошей. На думку автора, американська та європейська сторони погодяться на глобальну угоду із Швейцарією лише, якщо вони будуть впевнені, що швейцарські банки будуть вести свій бізнес згідно чинних міжнародних стандартів. В листопаді 2012 року Швейцарія під тиском міжнародної спільноти погодилась розробити план в якому будуть визначені подальші кроки по поступовому посиленню прозорості в роботі банківського сектору. Так з листопада 2012 року при відкритті рахунку клієнта будуть просити підписати документ в якому він має зазначити що він сплатив всі податки. Підписання цього документу не буде обов'язковим. Головною причиною такого кроку на думку автора – є страх ізоляції міжнародною спільнотою. Останні події вже негативно вплинули на швейцарську економіку, яка дуже сильно залежить від доходу з банківського сектору. Роботу вже втратили майже 10 тис працівників банків. ВВП може зменшитись на 1 відсоток. UBS та Credit Suisse сподіваються компенсувати відтік вкладів грошима нових вкладників із країн що розвиваються. Нові реалії мають навчити швейцарців що економіки всіх країн так чи інакше взаємопов'язані і що в часи економічної та політичної нестабільності ніхто не може залишатись осторонь. Зараз швейцарські банкіри мають звикати до того, що своїх клієнтів вони мають заманювати економічною та політичною стабільністю та її вигідним стратегічним положенням у центрі Європи. І можливо ще одним моментом - ухилення від сплати податків так все ще і залишається не кримінальним правопорушенням. Зрозуміло лише одне, що цей механізм запушений і його вже не зупинити.

#### Бібліографічні посилання:

1. **Загоруйко Ю.** Швейцарія обстоює таємницю банківських вкладів: «Дзеркало тижня» №21, 08. 06. 2002.
2. **Нобель П.** Швейцарское финансовое право и международные стандарты / П. Нобель; [пер. с англ] – М.:Волтерс Клувер, 2007. -1152с. - с. 572.
3. **Рисін В. В.** Грошово-кредитні системи зарубіжних країн: Навч. Посіб. - К.: УБС НБУ,2007. - с. 72-74.
4. Комерсант Власть № 30, 3 августа 1999
5. <http://news.finance.ua/ua/> Німеччина запідозрила швейцарський банк UBS у допомозі податковим ухильникам: 8. 11. 2012.
6. **Helena Bachmann** Why U. S. Tax Evaders Can No Longer Count on Swiss Secrecy - Time, 15. 03. 2012.
7. **Helena Bachmann** Switzerland: Are Its Days as a Tax Haven for Foreigners Numbered?-Time, 31. 10. 2012.
8. Beat Guldimann Inside Swiss Banking 2010
9. Benedicte Vibe Christensen Switzerland's Role As an International Financial Center International Monetary Fund 1986
10. **Ronen Palan**, Richard Murphy, Christian Chavagneux. Tax Havens: How Globalization Really Works Cornell Univerity, 2010

УДК 141. 338:165. 191

**В. В. Бова**

*Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди*

#### ПОЛІТИЧНІ АНТИТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ НОВІТНІХ МІФІВ

Філософське осмислення процесу технологізації у політичній сфері суспільного життя, оскільки це є важливим у пізнанні можливостей політичних технологій. Висвітлення

антитехнологій, які використовуються під час політичних перегонів для створення новітніх міфів, з метою приходу до влади певної політичної сили, можливості утримання цієї влади, створення легітимності в очах населення й сприятливого психологічного клімату в суспільстві.

**Ключові слова:** новітній міф, технології, політичні технології, антитехнології.

Философское осмысление процесса технологизации в политической сфере общественной жизни является очень важным в познании возможностей политических технологий. Освещение антитехнологий, которые используются во время политических выборов для создания новейших мифов, с целью прихода к власти определенной политической силы, возможности удержания этой власти, создания легитимности в глазах населения и благоприятного психологического климата в обществе.

**Ключевые слова:** новейший миф, технологии, политические технологии, антитехнологии.

Philosophical reflection process technologization in the political sphere of public life, as it allows to know the possibilities of political technologies. Coverage antitechnology used during political races to create new myths to the coming to power of a certain political force, the possibility of keeping this power to create legitimacy in the eyes of the population and favorable psychological climate in society.

**Keywords:** new myth, technology, political technology, antitechnology

Актуальність теми обумовлена зростанням міри участі громадян у реалізації як політичної влади, так і організації суспільного життя в цілому в останні роки в Україні. Участь у суспільному житті актуалізує різні форми і шляхи такої участі – від рефлексивних до напівсвідомих і несвідомих, від високоорганізованих і інституалізованих до майже хаотичних, спорадичних і ситуативних. Міфологія лише на перший погляд постає чимось зі сфери підсвідомого, мало не хаотичного і надмірно мінливого. За всієї своєї плинності і здатності до пристосувань вона зберігає добре структуроване смислове ядро, а за всієї непомітності і несподіваності проявів виявляє ознаки постійно присутньої і незамінної основи функціонування суспільства. Інша справа – новітні міфи, які, претендуючи на впливовість класичної міфології, нерідко виявляються лише продуктом ситуативних і несистемних застосувань окремих політичних технологій, які спираються не стільки на реальну міфологічну основу суспільного життя, скільки на приватні інтереси окремих його суб'єктів. Якою мірою ці інтереси реалізуються навіть у таких міфах-напівфабрикатах – питання, відповідь на яке допомагає отримати дана стаття.

Постановка проблеми. Проблема полягає в тому, що технологізація виборчого процесу поряд із позитивною рисою – висока організація передвиборчого процесу, зокрема, і виборів загалом – має і негативний бік: відкриває можливості для маніпуляції свідомістю мас, створення ілюзорної реальності, впровадження в масову свідомість політичних міфологем. Звідси випливає потреба висвітлення проблеми існування антитехнологій у структурі виборчого процесу.

Аналіз останніх джерел. Проблематикою політичних технологій у сучасній українській думці займається Д. Видрін, який розуміє технології як систему способів і шляхів досягнення базових результатів у політиці. Окремі технологічні аспекти діяльності суб'єктів політики знайшли своє відображення у працях А. Білоуса, М. Варія, К. Ващенко, А. Кириченка, В. Кутирьова, А. Пойченка.

Технологія проведення виборів і референдумів передбачена виборчим законодавством. У сучасній політичній літературі цій проблематиці присвячено ряд праць (В. Бебик. Як стати популярним і перемогти на виборах та утриматись на політичному Олімпі; М. Головатий. Мистецтво політичної діяльності; Д. Горшков. Політичні партії та місцеві вибори; В. Князев. Соціальна технологія та управління політичними процесами; В. Коломойцев. Путь к доверию народа; В. Кутирьов. Технологія перемоги на виборах; Підготовка і проведення виборчих кампаній; А. Пойченко Інноваційні технології і політична діяльність; А. Філатов. Електоральна поведінка і політичні технології; Як здобути перемогу на виборах та ін.). У них ми знаходимо рекомендації як до самої структури проведення виборів, так і технологію проведення передвиборчої агітації. Однак акцент у цих працях робиться на такі засоби і методи політичної боротьби, за допомогою яких гарантована перемога на виборах, можливість стати успішним чи популярним політиком. Це є підставою для твердження, що політичний маркетинг та виборча інженерія (підсистема політичного маркетингу) як система методів і засобів цілеспрямованого впливу на масову свідомість з боку суб'єктів виборчого процесу формування вигідної для себе дійсності набувають статусу науки.

Мета статті. Філософське осмислення процесу технологізації у політичній сфері суспільного життя, оскільки це дає змогу пізнати можливості політичних технологій. Висвітлення антитехнологій, які використовуються під час політичних перегонів для створення новітніх

мфів, з метою приходу до влади певної політичної сили, можливості утримання цієї влади, створення легітимності в очах населення й сприятливого психологічного клімату в суспільстві.

Нині технології набули статусу виміру соціального буття. Головною ознакою сучасності є підвищення ролі комунікацій у суспільному житті. Саме комунікація забезпечує трансляцію соціального досвіду як в межах одного покоління, так і від однієї генерації до іншої. Нині ми перебуваємо в умовах, коли інформаційний обмін є базовою передумовою розвитку соціальних, матеріальних, політичних стосунків. Комунікації формують культуру, економіку, політику, духовну сферу, задають їм формат, транслюючи і створюючи нові базові та вторинні параметри. Лише той, хто здатен швидше продукувати нову та корисну інформацію, має владу і вплив. За допомогою нових інформаційних технологій продукуються і народжуються нові смислові образи влади, виробляються нові ціннісні орієнтири, суспільні норми. Саме це дало підстави багатьом науковцям говорити про прихід інформаційної епохи.

Новий тип соціуму, що формується, має багато відмінностей від попередніх форм соціальної організації. Інформаційне суспільство виражає ідею нової стадії в історичному розвитку і характеризується високим рівнем соціальної технологізації. Ми спостерігаємо створення новітнього соціального буття, у якому суспільні процеси відбуваються за принципами технологізації.

Технологізація сприяє вирішенню багатьох економічних, соціальних, політичних, духовно-моральних проблем, від простих до складних, а також запобіганню конфліктних ситуацій шляхом чіткої побудови певних процедур і операцій та дотриманню послідовності їх виконання. При цьому розробка соціальних технологій проводиться на базі науково обґрунтованої теоретичної концепції з урахуванням специфіки галузі, у якій здійснюється діяльність, і новітніх досягнень науки і техніки: програмування, моделювання, електронно-обчислювальної техніки й методів діагностики і контролю за процесами. Ці об'єктивні умови технологізації разом із суб'єктивними – високим рівнем економічної, моральної та політичної свідомості людей – сприяють ефективному розвитку як різних сфер суспільного життя, враховуючи і міжособистісні стосунки, так і суспільства загалом. Технологізація дозволяє побачити всю сукупність засобів, що використовуються суспільством для ефективного функціонування – від вищих органів управління державою до специфічних соціальних інститутів.

Ситуація нестабільності в Україні пояснюється об'єктивними і суб'єктивними умовами. На політичному просторі точиться боротьба за владу, за налагодження політичних відносин із використанням власних механізмів для розв'язання проблем суспільства, реалізації інтересів суспільних груп і політичних рухів. Але не всі учасники боротьби дотримують правила, в цьому разі положень Конституції України, тому дуже важливо виявляти і обговорювати реальні інтереси політичних суб'єктів, форми, методи і способи впливу на владу і населення, які політичні технології є ефективними, а які – ні.

Стабільне функціонування демократичної політичної системи суспільства можливе за умови розроблення та застосування технологій як системи послідовних дій, спрямованих на досягнення належного політичного результату. Аналізуючи світовий досвід діяльності суб'єктів політики, знаходимо не тільки використання певних засобів та методів досягнення поставлених цілей, а й систему послідовних дій.

Для досягнення цілей реформування і забезпечення стабільності розвитку демократичної політичної системи суб'єкти політики (партії, політичні лідери тощо) повинні вчасно вжити відповідних заходів, не порушуючи технології. Це особливо важливо в умовах перехідного суспільства, коли ситуація динамічно змінюється, має місце ризик, недовіра, конфліктність тощо.

Такий різновид соціальних технологій як політичні технології заслуговує на особливу увагу, оскільки займає провідне місце в системі технологій, від впровадження і функціонування яких залежить розвиток суспільства загалом. Оскільки необхідність у зверненні до політичної сфери соціального буття диктується специфічними політичними відносинами, що спрямовують розвиток суспільства в майбутньому. Адже так чи інакше відсутність політичної стратегії розвитку суспільства та нормативного забезпечення цього процесу в системі права та світогляду громадян навряд чи дасть змогу говорити про ефективність цього процесу.

У соціально-філософській літературі поняття «технологія» пережило цікаву історію, відповідно і його значення зазнало еволюції. Термін «технологія» (походить від грецького *téchnē* – мистецтво, майстерність, уміння і *lógos* – вчення) учення про майстерність, уміння щось робити, виник у сфері технічного знання як система правил, прийомів, методів обробки сировини, матеріалів, що використовуються в промисловості. Поступово, під впливом змін, які відбувалися у виробництві та суспільному житті, в поняття «технологія» почали вкладати новий смисл, адекватний рівню суспільного розвитку і розуміти як «складну реальність»,

яка в функціональному відношенні забезпечує ті чи інші цивілізаційні завоювання (тобто є механізмом новачій і розвитку), а власне – сферою ціленаправлених зусиль (політики, управління, модернізації і т. д.) низки соціокультурних факторів. [2, с. 65]

Характерною особливістю сучасного етапу суспільного розвитку є той факт, що технології не обмежуються лише впливом на виробництво, а стали характерними складовими соціальних процесів та управління ними, тобто набули загальносоціального значення. Болгарський філософ Н. Стефанов зазначив, що: «Там, де людина активно і цілеспрямовано ставиться до навколишніх процесів, де намагається свідомо і планомірно змінити природне і соціальне середовище, там, у принципі, можлива технологія» [3, с. 182].

Технології в галузі політики можуть розглядатися у вузькому значенні стосовно виробничої і соціальної сфери поряд із політичними (політичний маркетинг і політична реклама) і виборчими технологіями (вплив на масову свідомість через засоби масової інформації) і в широкому – як збірний термін для визначення сукупності цих спеціалізованих технологій.

Політичні технології – це практично орієнтоване знання у цій сфері, метою якого є створення або заміна організаційних структур та управління поведінкою людей; це сукупність методів і засобів вирішення завдань, розроблених у процесі планування та проектування суспільних процесів.

На відміну від виборчої технології, як системи операцій та процедур, послідовність і однозначність яких забезпечує досягнення поставленої мети, отримання бажаного результату, в чесній конкурентній боротьбі, антитехнології – це будь-які політичні хитрощі, протизаконні дії суб'єктів виборчого процесу, використані для маніпуляції свідомістю мас, приниження опонента в очах електорату, зниження рівня його (опонента) популярності.

Д. Видрін, досліджуючи технології політичного лідера, виділяє низку антитехнологій, які широко використовуються суб'єктами виборчого процесу. Він вважає, що популізм – це той-таки «пакет антитехнологій». Популізм – це схильність масової свідомості до простих пояснень складних проблем. «Центральна антитехнологія базується, безумовно, на тій особливості політичної ментальності широких мас, яку можна назвати презумпцією істинності простих рішень». Це пояснюється тим, що легко «зрізати» опонента, звинувативши його в «зарозумілості», і в неспроможності викликати схвалення залу, апелюючи до простоти і дохідливості.

Наступним різновидом антитехнологій він вважає «презумпцію значущих малих, але конкретних справ».

Третьою популіською антитехнологією є «лестоші охлократії». Ця антитехнологія діє за принципом: простий народ володіє трьома незалежними один від одного засобами пізнання навколишнього світу – інтелект, естетичний смак, політичне чуття. При цьому, якщо перші два можуть не спрацювати через недостатню освіченість, то третій виконує свої функції безвідмовно. І досить часто використовується суб'єктами виборчого процесу під час особистих зустрічей із виборцями, повторюючи фразу: «Народу це не потрібно, а народ – це моє глибоке переконання, моя аксіома - в політиці помилитися не може».

Останньою популіською антитехнологією за Д. Видріном є «ідеологічне клішування», або «чіпляння ярликів» [1].

До атитехнологій можна також зарахувати оперування суб'єктами виборчого процесу цифровим матеріалом. Ця антитехнологія широко використовується і діє на масову свідомість, створюючи ефект переконливості. Найчастіше вона реалізується засобами наочної агітації – листівками, в яких подаються цифри, що характеризують ті чи інші сторони економічного і соціального стану в країні на цьому етапі розвитку порівняно або з минулим, або, що досить часто трапляється, з цифровими показниками економічного розвитку західних країн.

До антитехнологій також належить «підміна або звуження теми» [1, с. 280], якою користуються суб'єкти виборчого процесу через ЗМІ (газетні і журнальні статті на політичну тематику), використовуючи такі засоби, як заголовок, перше речення тексту, перший абзац. Суть цієї антитехнології полягає в тому, що названі засоби використовуються для вичленення із тексту головної теми. Таким чином читач мимовольно намагається звести зміст тексту до однієї головної теми. Підказкою (заголовком) досягається ефект запам'ятовування лише головної теми, і наступного дня читач з усієї статті пам'ятає лише те, про що говорив заголовок.

До цього переліку слід додати такі антитехнології як:

«Опонент – ворог». Чим більше ситуація в країні характеризується нестабільністю, тим більше суб'єкти політичної діяльності потребують в ворогах. У такому разі масове незадоволення спрямовується не на істинного винуватця (неефективного управлінця), а на зовнішніх чи внутрішніх (видимих) «ворогів».

Суб'єкти політичної діяльності використовують також антитехнологію «керування третьою силою», суть якої проявляється у побудові такого алгоритму дій, за якого розвиток конфліктної

ситуації виглядає як процес, викликаний об'єктивними обставинами, а в дійсності причиною конфлікту є воля третьої сторони, яка в цьому зацікавлена.

Антитехнологія «очікування стану втомленості опонента». Ефект втомленості конкуруючої політичної сили досягається такими операціями, як відповіді на звинувачення, проведення обшуків лідерів політичних сил тощо. Близькою за змістом є наступна антитехнологія «моделювання реальності, яка не відповідає дійсності».

«Прихована за зовнішніми проявами ворожість». Суть цієї антитехнології полягає в тому, що лідери політичних партій, блоків, керуючись особистісними пріоритетами, впливають на ті структури, які вони представляють.

Досить широко використовується у передвиборчій боротьбі антитехнологія «нерівноцінного обміну», суть якої полягає у обміні голосів виборців на обіцянки суб'єктів політичної діяльності. У боротьбі кількох політичних партій, блоків за владу використовується антитехнологія «об'єднання з дальнім ворогом, щоб перемогти ближнього». Ворожі і неприязні стосунки виникають зазвичай не з політичними силами – антиподами, а з тими, що мають близьку ідеологію і відповідно розраховують на підтримку тих самих груп електорату.

Антитехнологія «приховування істинних винуватців, істинних причин подій, вказуючи на вудумані особи» полягає у пошуку винуватця. Наприклад, винними у нестабільній економічній і політичній ситуації в країні можуть бути демократи, комуністи, олігархи, помаранчеві тощо.

Отже, ми бачимо, що поряд з технологіями існують і антитехнології. Існування антитехнологій у структурі політичних технологій і ефективність впливу їх на масову свідомість дає підставу стверджувати, що нинішньому періоду розвитку демократичних відносин нашого суспільства притаманно:

- по-перше, низький рівень масової політичної свідомості;
- по-друге, використання антитехнологій під час передвиборчої агітації – маловивчене явище;
- по-третє, антитехнології виступають засобом творення новітніх міфів для прихованого впливу на масову свідомість з метою обґрунтування права суб'єктів управління політичними процесами керувати суспільством у певному напрямку, програмування думок, настроїв, переконань, психічного стану мас, здійснення політичного контролю суб'єктами політичного процесу в межах певної спільноти.
- по-четверте, оскільки проведення виборів у країні передбачається законодавством цієї країни, то законодавча гілка управління політичними процесами не має чіткої теоретично технологічної обґрунтованості.

Очевидно, що антитехнології є інструментом для творення новітніх міфів.

Міфологічне сприйняття й осмислення явищ дійсності супроводжує як людство впродовж усього існування, так і окрему людину протягом всього її життя. Міфологічне світосприйняття має свою специфіку, яка починається з наївної спроби вирішити питання, які перебувають за межами сприйняття практичного освоєння світу, з метою полегшення існування та виживання людини. Міфи народжуються, розповсюджуються, трансформуються у всіх сферах суспільного життя: матеріальній, соціально-політичній, духовній і культурно-побутовій. Масштабність їх функціонування прямо пропорційно залежить від рівня розвитку масової свідомості: економічної, моральної, політичної тощо. Реалії сьогодення показують, що політична свідомість активізується і значно домінує над іншими формами свідомості. Тому й міфи, які породжуються і функціонують у соціально-політичній сфері суспільного життя є найпоширенішими й найвпливовішими. Ці міфи ми називаємо новітніми.

Новітні міфи є складовою технології суб'єктів політичної діяльності. Під новітньою міфологією розуміється такий тип світогляду, в якому знання і розуміння політичних подій і процесів замінюється образами, символами і вірою в них.

У новітніх міфах не має особливого міфологічного ставлення до світу загалом, вони містять уявлення про роль соціальних груп у житті суспільства, особливості й орієнтири політичних процесів. Новітня міфологія підносить на вищий рівень образ певного суб'єкта політичної діяльності (лідера, кандидата, групу), а дії опонентів витлумачує як негативні, ворожі.

Новітні міфи є складовою технології влади, відкриваючи можливості для прихованого впливу на масову свідомість, ставлять такі цілі:

- а) обґрунтувати право суб'єктів управління політичними процесами керувати суспільством у певному напрямку;
- б) програмувати думки, настрої, переконання, психічний стан мас;
- в) здійснювати політичний контроль суб'єктами політичного процесу в межах певної спільноти.

Новітній міф переконує сучасну людину в невідповідності її появи у світі в цей час і у цьому

місці. У разі кризової ситуації в суспільному житті перехідного періоду масова свідомість втрачає енергетичний потенціал і, як наслідок, виникає неможливість вирішення будь-яких екзистенційних завдань, настає криза світогляду. Саме в цей момент у соціумі активізується процес міфотворчості, відбувається боротьба за виживання кількох міфоконцепцій. Перемагає та політична сила, яка спроможна відродити новий архетип з глибин колективного несвідомого і переключити увагу маси на новітній міф, в основі якого лежатиме концепція соціальної істини, ґрунтованої на справедливості (соціальна захищеність громадян, подолання бандитизму, корупції і інших негативних соціальних явищ тощо), світлому образу майбутнього держави як ідеального буття, відродженні і збереженні національної історії і культури, усуненні старого політичного режиму, який не виправдав сподівання народу (аналог міфічної боротьби Добра і Зла).

Підсумовуючи викладений матеріал можна відзначити, що стабільне функціонування демократичної політичної системи можливе за розроблення та застосування технологій як системи послідовних дій, спрямованих на досягнення потрібного політичного результату.

Нинішня суспільна ситуація динамічно змінюється, мають місце ризик, недовіра, конфліктність тощо. А технологізація соціально-політичного процесу є гарантом стабільності розвитку демократичної політичної системи.

Філософське осмислення процесу технологізації в соціально-політичній структурі суспільства є актуальним на сьогодні, оскільки дає змогу пізнати можливості технології та управління нею. За допомогою технології відкриваються нові можливості використання знання для осмислення суспільно-політичного буття.

Суть технології заключається в тому, щоб виявити і найдоцільнішим способом розподілити порядок процедур і операцій для максимального ефекту певного процесу. Така особливість технології відкриває можливості для використання її як у ході управління політичними процесами, так і під час виборчих процесів.

За умови дотримання послідовності технологізації виборчого процесу забезпечується висока організація передвиборчої агітації зокрема і виборів загалом. Але на сучасному етапі розвитку суспільства, що характеризується швидкоплинністю змін на політичному просторі, технологізація відкриває можливості для маніпуляції свідомістю мас, створення ілюзорної реальності, впровадження в масову свідомість новітніх міфів.

#### Бібліографічні посилання:

1. **Выдрин Д.** Политика, история, технология, экзистенция. – К.: Либідь, 2001. – 432с.
2. Новая философская энциклопедия: В 4 т. / Ин-т философии РАН, Нац. общ.-науч. фонд; Науч. ред. совет: предс. В. С. Степин, заместители предс.: А. А. Гусейнов, Г. Ю. Семигин, уч. секр. А. П. Огурцов. – М.: Мысль, 2001.
3. **Стефанов Н.** Общественные науки и использование технологии М.: Мысль, - 1976. – 182с.

УДК 327(075. 8)

**М. В. Шульгіна**

*Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара*

#### ХАНТИНГТОН ЯК ФУНДАТОР ЦИВІЛІЗАЦІЙНОЇ ГЕОПОЛІТИКИ

У статті розглядається цивілізаційна парадигма С. Хантінгтона, його основні ідеї як фундатора цивілізаційної геополітики, описані передумови зародження його поглядів, а також їх актуальність для сучасного світопорядку, приділена увага критиці його ідей з точки зору цивілізаційного підходу.

**Ключові слова:** цивілізація, концепція, зіткнення цивілізацій, цивілізаційний розлом.

В статье рассматривается цивилизационная парадигма С. Хантингтона, его основные идеи как основателя цивилизационной геополитики, описаны предпосылки зарождения его взглядов, а также их актуальность для современного миропорядка, уделено внимание критике его идей с точки зрения цивилизационного подхода.

**Ключевые слова:** цивилизация, концепция, столкновение цивилизаций, цивилизационный разлом